

Pořad o varhanách na Chlumku, který se u nás nedávno natáčel, byl vysílán v pondělí 10. října v cyklu "Slovo o hudbě" na stanici Vltava (Český rozhlas 3) v 17.00 hodin. Velmi zajímavý pořad i s ukázkami interpreta Karla Paukerta si můžete pustit z [archivu Českého rozhlasu](#). Níže uvádíme plný text režiséra Radka Rejška.

Historické varhany Čech a Moravy

183. Varhany poutního kostela na Chlumku v Luži

Na kůru poutního kostela Panny Marie na Chlumku v luži se dochoval velmi zajímavý nástroj, patrně jediné známé dílo varhanáře Jana Josefa Hermana z Chrudimi. Varhany jsou na východočeské poměry poměrně atypickým dílem, a to jak dispozičně (v podstatě velké rozložené „ripieno“), tak i stavebně – spíše odpovídají moravskému věžovému typu – manuálová část v zábradlí, pedál dělený do dvou těles po stranách okna u zdi závěru kostelní lodi. Velmi impozantní je řezbářské provedení skříně, hrací stůl je umístěn zezadu do postamentu, měchová soustava je na zvláštní konstrukci nad varhaníkem. Nástroj v minulosti prodělal více změn, z nichž některé nelze označit jinak než za velmi nešťastné. Ke konci 20. století byl jeho stav již velmi špatný a zvuk i díky dispozičním zásahům značně neuspokojivý. Restauraování varhan a jejich navrácení do stavu podle dochovaných smluv provedl pod vedením Petra Koukala Rudolf Valenta, který restaurovaný nástroj předal v létě roku 2011. Z dnešních hledisek je pozoruhodné mimořádně hluboké ladění (390 Hz) a „dvojlomená“ oktáva v pedálu – manuály mají klasickou lomenou oktávu. V pedálu jsou dělené též klávesy tónů cis 1 a dis1, přičemž zadní (horní) část klávesy patří tónu o oktávu hlubšímu (tedy Cis a Dis). Nástroj má tak kompletní chromatický pedál C – c1 (!). Obnova varhan poutního kostela v Luži je významnou událostí v oboru záchrany památných varhan u nás.

Dispozice:

Hlavní stroj (Horní manuál):

Pozitiv (Spodní manuál):

Pedál:

Pořad o chlumeckých varhanách

Napsal uživatel Administrator

Středa, 02 Listopad 2011 13:46 - Aktualizováno Úterý, 05 Červen 2012 07:40

1. Basson 8´

10. Fletusa 8´

16. Subbas 16´

2. Copula major 8´

11. Salicional 8´

17. Octavbas 8´

3. Viola di Gamba 8´

12. Fugara 4´

4. Principal 4´

13. Fleta 4´

Pořad o chlumeckých varhanách

Napsal uživatel Administrator

Středa, 02 Listopad 2011 13:46 - Aktualizováno Úterý, 05 Červen 2012 07:40

5. Copula minor 4´

14. Principal 2´

6. Quinta major 3´

15. Quintdecima

7. Superoctava 2´

8. Sesquialtera 1 3/5´ + 1 1/3´

9. Mixtura 1´ + 2/3´

Tónový rozsah: C – c3 při lomené oktávě (manuál), C – c1 při dvojlomené oktávě (pedál).
Manuálová spojka přetažením.

Milí posluchači stanice ČRo3-Vltava, dnes vás pozvu k velmi krásným a zajímavým varhanám, o jejichž existenci se mezi varhaníky a varhanáři sice vědělo, ale příliš se o nich nemluvilo, protože ještě donedávna byly poznamenány velmi nešťastnými dispozičními zásahy a jejich zvuk byl, i díky nedobrému technickému stavu, mírně řečeno, nezajímavý. Dnes, po restaurování, však musíme konstatovat, že tímto došlo k oživení nádherné varhanářské památky, kterou lze plným právem řadit mezi to nejhezčí, co se ve východních Čechách dochovalo. Vydáme se na Chrudimsko, do nádherného poutního kostela Panny Marie, Pomocnice křesťanů na Chlumku v městečku jménem Luže. Tento kostel je skutečně nepřehlédnutelný. Stojí na vyvýšenině na kraji městečka a jeho dvě věže zastřešené báněmi nezaměnitelného tvaru působí ve zdejší svérázné krajině doslova jako maják. Celý barokní chrám zaujme svojí výškou, a pokud se nám podaří dostat se dovnitř, i nádherou interiéru a mobiliáře. Když se pak ohlédneme na kůr, skutečně se nám zatají dech. V jeho zábradlí stojí vysoká, ale zároveň i značně rozložitá překrásně vyřezávaná a zlacená barokní skříň, která svojí krásou upoutávala pozornost i v době, kdy varhany ještě nebyly restaurovány. O to větší pak bylo zklamání varhanního nadšence, jemuž se podařilo na kůr dostat a na nástroj si zahrát. Dnes už je to však jiné. Krása varhanní skříně plně koresponduje s krásou zvuku obnoveného nástroje, který je uvnitř. Podívejme se tedy nyní na něj podrobněji. Jde patrně o jediné známé

dílo varhanáře Jana Josefa Hermana z Chrudimi. Varhany jsou na východočeské poměry, co se koncepce týče, dílem poměrně atypickým, a to jak dispozičně, tak i stavebně – spíše odpovídají moravskému věžovému typu – celá manuálová část je vestavěna v zábradlí, pedál je pak dělený do dvou těles po stranách okna u zdi závěru kostelní lodi. Hrací stůl je umístěn zezadu do postamentu, měchová soustava je na zvláštní konstrukci nad varhaníkem. Na varhaníka pak hledí svatá Cecilie z olejomalby, která je mezi varhanickou a varhanářskou obcí poměrně známá, protože byla dokonce i leckde publikována, ale málokdo ví, že její originál je třeba hledat právě zde. Jak již bylo řečeno, nástroj v minulosti prodělal více změn, z nichž některé nelze označit jinak než za velmi nešťastné. Ke konci 20. století byl jeho stav již velmi špatný a zvuk i díky dispozičním zásahům značně neuspokojivý. Restaurování varhan a jejich navrácení do stavu podle dochovaných smluv provedl pod vedením dr. Petra Koukala Rudolf Valenta, který restaurovaný nástroj předal v létě roku 2011. My jsme se sem vydali během deštivých dnů letošního nevydařeného léta s varhaníkem Karlem Paukertem, který v současnosti žije v americkém Clevelandu, kde vyučuje hudbu na zdejší universitě. Karel Paukert je však rodákem z nedaleké Skutče a kostel na Chlumku zná velmi dobře z mládí. A tak naše pozvání, aby zde pro Český rozhlas natočil několik skladeb starých barokních mistrů na obnovené varhany, velmi radostně přijal. Poslechněme si tedy první ukázkou. Nejprve zazní Toccata Secunda od Michelangella Rossiho. Hraje Karel Paukert.

CR16073/9/3:54

Karel Paukert zahrál na obnovené barokní varhany na kůru poutního kostela Panny Marie Pomocnice křesťanů na Chlumku v Luži Toccatu Secundu od Michelangella Rossiho. U hudby italských autorů ještě zůstaneme. Poslechněme si nyní Canzonu od Giovanniho Gabrieliho. Hraje Karel Paukert.

CR16073/ 10/3:52

V podání Karla Paukerta zazněla Canzona od Michelangella Rossiho. Jak již bylo řečeno, varhany postavené Janem Josefem Hermanem v poutním kostele na Chlumku v Luži jsou dílem skutečně zajímavým a na naše poměry netypickým. Z dnešních hledisek je pozoruhodné mimořádně hluboké ladění (390 Hz) a dvojí lomená oktáva v pedálu. Manuály mají pak běžnou klasickou lomenou oktávu. V pedálu jsou navíc na dvě poloviny rozdělené též klávesy tónů cis a dis, přičemž zadní (horní) část klávesy patří vždy tónu o oktávu hlubšímu. Nástroj má tak kompletní chromatický pedál C – c1, což v té době bylo u nás skutečnou raritou. Pro neznalého varhaníka je však tolik na dvě poloviny rozdělených kláves jistým rébusem. Karel Paukert při seznamování se s obnoveným nástrojem zjistil, že velmi zajímavě zde zní hudba starých španělských mistrů, a tak zde pro nás natočil jednak anonymní Suitu Cortesanu a Hymnus se třemi variacemi na Neposkvrněné početí Panny Marie, jehož autorem je Francisco Correa de Arauxo. Obě skladby nyní zazní v podání Karla Paukerta.

CR16073/11-14, 15/4:47 + 3:32

Suita Cortesana od neznámého španělského autora a Hymnus se třemi variacemi na Neposkvrněné početí P. Marie, jehož autorem je Francisco Correa de Arauxo, zahrál Karel Paukert. Vraťme se nyní k hudbě italské a na rozloučenou si poslechněme rozsáhlý Ricercar od Girolama Cavazzoniho. Hraje Karel Paukert.

CR16073/7/5:47

Pořad o chlumeckých varhanách

Napsal uživatel Administrator

Středa, 02 Listopad 2011 13:46 - Aktualizováno Úterý, 05 Červen 2012 07:40
